

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ในอดีตกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้วางแผน กำหนดกิจกรรม จัดกิจกรรมลงพื้นที่ และกำหนดการถ่ายทอดความรู้ โดยไม่ได้มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆของรัฐ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบแยกส่วน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้ครบทุกด้าน งานวิจัยและพัฒนาแม้มีการวิจัยที่หลากหลาย แต่ไม่มีการนำไปสู่กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาเกษตรจากแนวทางที่ว่าเกษตรกรเป็นผู้วิเคราะห์ วางแผน กำหนดกิจกรรมด้วยตนเอง และเป็นผู้รับผลประโยชน์ ในทางปฏิบัติเกษตรกรมีส่วนร่วมน้อย และมักถูกชี้นำจากเจ้าหน้าที่

สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการประสานและบริหารจัดการในเรื่องนี้ โดยการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดกิจกรรม และการจัดกิจกรรมของแต่ละส่วนราชการ ลงสู่เป้าหมายพื้นที่เดียวกัน ทั้งนี้เกษตรกรในพื้นที่ตำบลก็จะมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการกำหนดแผนการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเอง ซึ่งจะตรงกับความต้องการของชุมชน เกิดการพัฒนาในอาชีพครบทุกด้านผลักดันให้ชุมชนเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2547)

จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เห็นชอบในหลักการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการจัดทำโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่บัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตราที่ 78 ที่รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจในกิจการในท้องถิ่นได้ มาตราที่ 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสมดุล มาตราที่ 84 รัฐจะต้องส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกร เพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

ดังนั้นหลักการในการดำเนินงานโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของชุมชน มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน โดยจัดตั้ง “ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” เป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านการเกษตรที่มีลักษณะผสมผสาน สามารถบริการที่จุดเดียว (One Stop Service) โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของส่วนราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับท้องถิ่น ให้มีลักษณะการทำงานเป็นแบบบูรณาการ ยึดปัญหาของชุมชนเกษตรเป็นหลัก ให้การสนับสนุนและพัฒนาความสามารถเกษตรกรในชุมชนให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความรู้ในการพัฒนาอาชีพเกษตรกร การบริการข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการพัฒนาและทำแผนของชุมชนตามศักยภาพของพื้นที่และชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีการพัฒนาอาชีพของตนเอง มีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนในที่สุด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546 : 3)

โดยขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ระบุลักษณะการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรไว้ว่าเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อเป็นการฟื้นฟูและสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรทั้งด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาด โดยมีลักษณะกิจกรรมการถ่ายทอด มีกิจกรรมการสร้างแกนนำในการเปลี่ยนแปลง ได้แก่วิทยากรเกษตรกรแทนเจ้าหน้าที่ ภาครัฐ เพื่อสาธิตอาชีพหรือเทคโนโลยีการผลิต (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2545)

จากแนวคิดการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลให้เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้และแหล่งการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรสาขาต่างๆ ในระดับตำบลให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร โดยกำหนดให้คณะกรรมการศูนย์บริการฯ เป็นผู้คัดเลือกวิทยากรที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรจากเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการทำการเกษตรหรือผู้นำเกษตรกรมาเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และจัดตั้งพื้นที่ของวิทยากรให้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรในชุมชน ซึ่งจะตรงกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ เพื่อที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ และนำไปเป็นแบบอย่างในการทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จต่อไป โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้ที่คอยให้การสนับสนุน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทและหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของตำบลนาร่องและตำบลหลักในเขตภาคเหนือ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาความสามารถของวิทยากรเกษตรกร ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่สำคัญของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และความรู้ของวิทยากรเกษตรกร กับบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของวิทยากรเกษตรกรและเกษตรกรที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยที่ได้จะทำให้ทราบถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีของวิทยากรเกษตรกรตามบทบาทและหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกร ซึ่งข้อมูลสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาความสามารถของวิทยากรเกษตรกรของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อให้วิทยากรเกษตรกรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

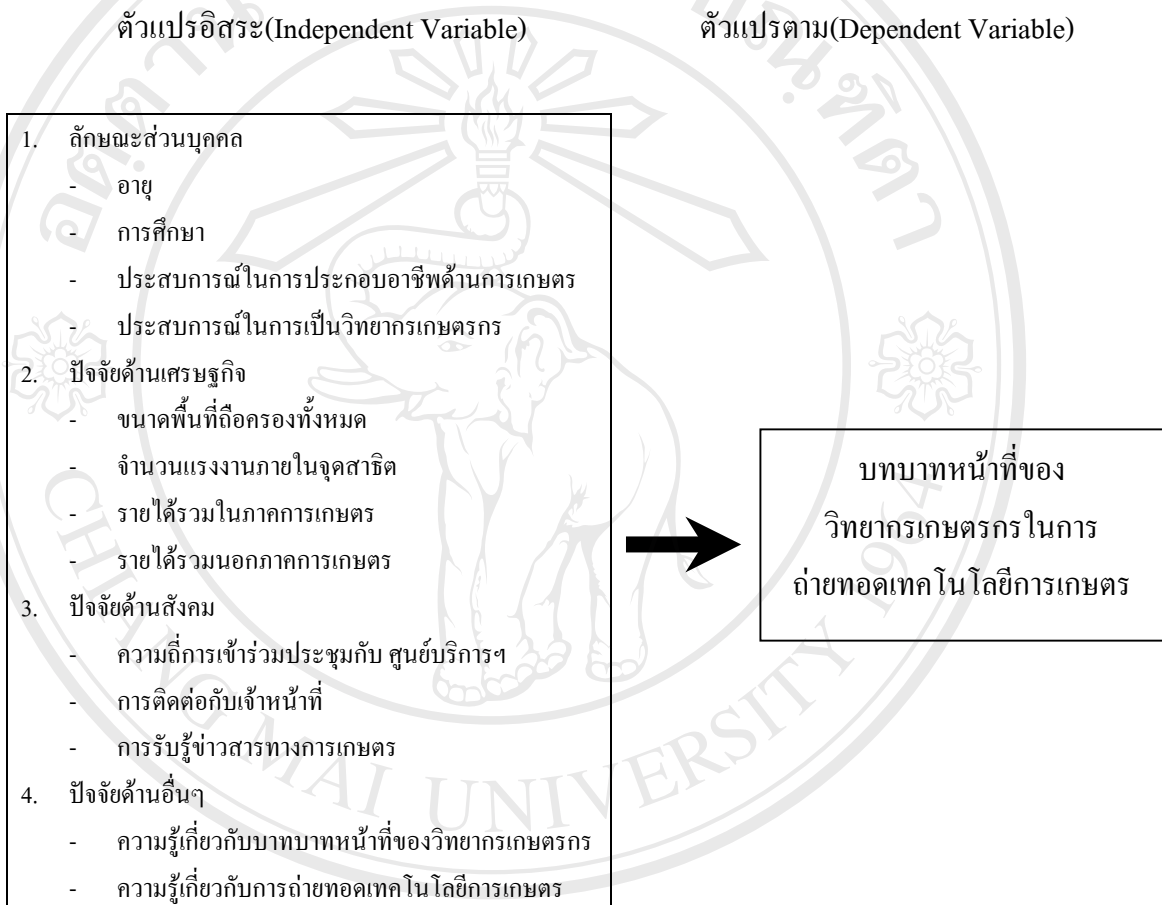
ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และความรู้ของวิทยากรเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และความรู้ของวิทยากรเกษตรกร กับบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ภายใต้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนาร่องและตำบลหลักในภาคเหนือ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถสร้างกรอบแนวคิดเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ได้ดังนี้

นิยามศัพท์

วิทยากรเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลให้เป็นผู้ที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจ เพื่อนำไปพัฒนากิจกรรมของตนเอง

ตำบลนาร่อง หมายถึง ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ที่ดำเนินการเพื่อเป็นตัวอย่างและแม่ข่ายการเรียนรู้ ให้แต่ละภาค ภาคละ 1 ศูนย์ จำนวน 8 ตำบล

ตำบลหลัก หมายถึง ศูนย์บริการฯ ที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยคัดเลือกจากตำบลที่ผ่านการเตรียมความพร้อมจากโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเกษตรยั่งยืน ตำบลในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และตำบลอื่นๆที่มีความพร้อม ให้เป็นตำบลหลักในการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์บริการฯ จำนวน 99 ตำบล

ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร หมายถึง ระยะเวลาที่วิทยากรได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ตนเองได้มีบทบาทหน้าที่เป็นวิทยากรในสาขานั้น

บทบาทหน้าที่ของวิทยากรเกษตรกรในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของวิทยากรเกษตรกรในการทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรทั่วไป ดังนี้

- พัฒนาจุดสาธิตของตนเองให้เหมาะสมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติและศึกษาดูงาน เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับเกษตรกรรายอื่นๆ นำไปปฏิบัติตาม
- บรรยายความรู้ด้านการเกษตรสาขาที่รับผิดชอบ ทั้งให้การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน
- เตรียมหรือผลิตวัสดุอุปกรณ์อย่างง่ายใช้ประกอบการฝึกอบรม หรือศึกษาดูงาน ณ จุดสาธิต
- ให้ความร่วมมือในการกำหนดแผนฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรทั่วไป
- ศึกษา พัฒนาวิชาการเกษตร เทคนิค ความก้าวหน้าเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อพร้อมจะเป็นวิทยากรบรรยายความรู้แก่เกษตรกรทั่วไป